

Võtikvere Rahvaraamatukoguselts — 95

22. novembril kogunes Torma raamatukogusse väike seltskond inimesi, et üheskoos tähistada 95 aasta möödumist Võtikvere-Torma Rahvaraamatukoguseltsi asutamisest. Kuigi sellest ajast raamatuid pole säilinud, võib seda seltsi pidada praeguse raamatukogu eelkäijaks. Vestlusringis said kokku praegused ja endised Torma raamatukogu töötajad, kolleegid naaberramatukogudest ja kauaaegsed lugejad. Luule- ja muusikapõimikuga "Tundehetked ajas" esinesid Jaana ja Reine Koppel Jõgevalt. Meenutati minevikku, 95 aasta taguseid sündmusi.

8. novembril 1909 tulid Torma Põllumeeste Seltsi majja 26 asutajaliiget, et panna alus Võtikvere Rahvaraamatukoguseltsile. Seltsi kauaaegne esimees Adolf Jakobson on seda aega meenutanud nii: "Mõte asutada raamatukoguseltsi tekkis juba paar aastat varem. Siis oli kooliõpetajaks Joosep Plakk. Temaga koos hakkasimegi asju ajama selle mõtte elluviimiseks. Plakk hankis põhikirja Luunja Rahvaraamatukoguseltsilt ja valmistas ning lasi käiku palvekirjad seltsi asutamiseks, mis kinnitati 1909. aasta novembris Mustvee Rahukohtus.

"Otsekohe kutsuti kokku esimehe töökoosolek, kus valiti seltsi esimees (Adolf Jakobson), esimehe abi (Johannes Kadak), kassapidaja (Peeter Kriisk), tema abi (Emil Jakobson), kirjatoimetaja (Joosep Plakk) ja tema abi (Nikolai Annuk). Revisjonikomisjoni liikmeteks valiti kooliõpetaja Johannes Sossi, Jakob Öunapuu ja Heinrich Sihver. Raamatuid hoiti esialgu Joosep Plaki ruumides, kus ta neid ka kaks korda nädalas välja andis (kesknädalal ja pühapäeval). Raamatute ostmiseks koguti vabatahtlikke annetusi, annetuste ja liikmemaksude varal osteti raamatukogule kohe 100 rubla eest raamatuid. Esimene kogule ostetud raamat oli "Kalevi poeg". Ettevõtetud üritus hu-

vitats paljusid ümbruskonnas ja liikmete arv hakkas kiiresti kasvama. Kohe hakati tegelema ka näidendite ettekandmisega ja asutati laulukoor, mille juhatajaks valiti J. Sossi. Pandi alus ka pasunakoorile, mida hakkas juhutama kohalik põllumees Neimann. 1912. aastal, kui ehitati uus Torma rahvamaja, sai selts seal enda käsutusse ühe toa. Aastas peeti 3-4 pidu, kusjuures esinemas käidi ka Palal, Palamusel jm.

Esimene maailmasõda viis nii mõnedki seltsi tegevliikmed sõjaväljale. Uue hooga alustati 1920. aastal. Juhatajaks valiti Jakob Öunapuu, raamatukogu sai ruumid vallamajja. Raamatukoguseltsi pidi oma sissetuleku ise hankima, peamiseks sissetulekuallikateks olid peod. 1925. aastal tegi vallavalitsus seltsile ettepaneku võtta kanda vallavalitsuse avaliku raamatukogu kohustused, saades selle eest riiklikku ja vallavalitsuse toetust. Raamatukoguhoidjaks valiti Richard Koppel, osakonnad loodi Könnus, Lilastveres ja Tõikveres. Nimi muudeti Tormaks 1927. a. kuna valla piires oli teinegi Võtikvere nimeline raamatukoguselts. 1929. aastani oli seltsi esimeheks Adolf Jakobson (20 aastat), pärast teda sai seltsesse ametisse Jaan Kokamägi. Kogu Eesti Vabariigi aja tegutses selts 60-70-liikmelisena, edendades piirkonna kultuuri- ja hariduselu. Nii korraldasid seltsid ühiselt Torma kihelkonna kongresse. 1940. aasta kevadel otsustati ühineda Torma Haridusseltsiga ning kõik oma varandused ja kohustused talle üle anda. Siis aga jõudis kätte pöördeline suvi ja Torma Rahvaraamatukoguseltsi tegevus lõpetati. Mis sai raamatukogust, kus selle ajani oli juba 1872 raamatut, selle kohta andmed puuduvad. Praeguses raamatukogus pole neist enam ühtegi.

NELE TÕNISSOO,
Torma raamatukogu
juhataja

Tore päev Tartus

5. jaanuaril käisid Sadala Põhikooli I-VI klassi õpilased Tartus.

Kõigepealt läksime Sadamateatrisse vaatama etendust "Kratimäng". See oli väga huvitav ja südamluk lugu härra Tuutust. Ta elas algul üksi igavalt, aga etenduses leidis endale hea sõbra ja kaaslast. Näitlejad mängisid väga hästi, eriti meeldis mulle Katrin Pärn. Mõlemad kratid - Krata ja Kratu olid ka toredad ning armsad.

Seejärel läksime Aura veekeskusesse. Mina olin seal juba

kolmandat korda, aga ikkagi oli huvitav. Eriti meeldis mulle torudest alla lasta ja mullivannis mõnuleda. Seal on alati tore olla, sest kõigil on palju tegevust ja aeg möödub kiiresti. Päkapiid olid jätnud veeparki meie kooli lastele suure koti maiustusi ja limonaadi. See oli tore üllatus.

Oli lõbus vaheaja päev, muidu oleks kodus juba igavaks läinud.

MARIANNE MILINEVITŠ,
Sadala Põhikooli
V klassi õpilane

Minu tore vaheaeg

Vaheaeg hakkas 23. detsembril, kui saime tunnistused.

Vaheaeg oli tore, ainult ilmad olid väga halvad ja elektrit ei olnud ka. Kõige toredamad sündmused olid jõululaupäev ja vana-aasta õhtu.

Mõlemad õhtud tähistasime koos perega kodus. Vana-aastaõhtul olid meil külalised Tiina ja Jane. Öösel kell 24.00 läksime väljale rakette laskma ja uut aas-

tat vastu võtma. Soovisime üksteisele head uut aastat ja läksime tuppva vahuveini jooma. Magama saime alles kell 4 hommikul. Vaheaeg oli rahul, oleks võinud ainult pikem olla, siis oleks saanud rohkem puhata.

GERLY KAKKO,
Torma Põhikooli VIII klassi
õpilane

Paul Ariste — Torma vallast võrsunud legendaarne keelemnõu

"Sai legendiks juba eluajal, nii on iseloomustatud Torma vallast pärit kuulsat keeleteadlast akadeemik Paul Aristet, kelle sünnist möödub tänava 3. veebruaril 100 aastat. Tuleval kolmapäeval toimub Torma rahvamajas konverents "Paul Ariste — viljakas soome-ugri keelte uurija."

Paul Ariste sündis 1905. aasta 3. veebruaril Rääbise mõisas. Ühes Jõgeva rajoonilehes on ta oma lapsepõlvemaale pühendanud järgmised read: "Ma tahan igal aastal korraldada Rääbisele käia. Kui Rääbisele on olnud lapsena, siis lähedased on mõisateed, vanad pärnad, isa vana sepikoda."

Rääbise küla elanik Ivar Luht meenutab: "Tean, et Ariste külastas mu isa Arturit, kellega nad mõne aja ühes koolis õppisid. See oli aga siis, kui mind veel sündinud polnud. Keelemees on kohtunud ka mu ema Ainoga, kes on praeguseks 92-aastane."

Tallinna Poeglaste Humanitaargümnaasiumi lõpetanud Paul Ariste asus 1925. aastal Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonda õppima eesti keelt, soome-ugri keeli, rahvaluulet ja germanistikat. 1931. aastal kaitses noor filoloog magistriks kraadi teemal "Eesti-Rootsi laensõnad eesti keeles". 1939. aastal kaitses doktoritöö oli Hiiu murrete häälikutest. 1944. aastal sai Paul Aristet Tartu Ülikooli korraline professor. Kahel järgmisel aastal tuli tal nõukogude võimu tahtel vangis olla — põhjuseks kuulumine üliõpilasseltsi Veljesto.

1954. valiti Paul Ariste Eesti NSV Teaduste Akadeemia akadeemikuks.

Üle kolmekümne aasta töötas ta Tartu Ülikooli soome-ugri keelte kateedri juhatajana ning 1977. aastast sama kateedri professorina. Keeleteadlane Ariste rajas eesti foneetikateaduse, pani aluse eesti fonoloogistika koolkonnale ning koolitas välja mitmeid lingvistide karjale, mari, mordva, udmurdi ja teistestki soome-ugri rahvustest.

Tema sulest on ilmunud teosed "Eesti keele foneetika", "Vadja keele grammatika", "Vadjalaste laule", "Vadja muinasjutte", "Ferdinand Johann Wiedemann". Keeleteadlane pälvis tunnustuse ka välisriikides. Ennekoike Soomes, kus ta nimetati Helsingi ja Tampere ülikooli audoktoriks, Soome Kirjanduse Seltsi välisliikmeks, Soome Teaduste Akadeemia välisliikmeks, Kalevala Seltsi auiliikmeks. Professor Ariste valis oma audoktoriks ka Szegedi Ülikool Ungaris. Samuti oli teadusmees Ameerika Linguvistika Ühingu auiliige.

Ühele kunagisele üliõpilasele, kauaaegsele Jõgeva Gümnaasiumi eesti keele ja kirjanduse õpetajale Siiri Vesikisele on Paul Ariste jäänud meelde elurõõmsa õppejõuna. "Professor Aristes polnud kuiva akadeemilisust. Näiteks võis ta loengutel üliõpilasele esitada sedalaadi küsimuse: Kuhu sa läksid eile, kui sul suur kott käes oli? Eksamineerides oli Paul Ariste mõistagi range".

Aeg-ajalt külastas professor Paul Ariste ikka Jõgevamaad. 1965. aastal toimus Jõgevamaa kultuuriloos erakordne sündmus. Jõgeva rajoonis viibisid korraga neli akadeemikut — ajaloolased Hans Kruus ja Harri Moora, keeleteadlased Johann Voldemar Veski ja Paul Ariste. Staazikas ajakirjanik ja humorist Herbert Sööde meenutab: "Kohtasin Paul Aristet Puurmanis, kus toimus koduloolane konverents. Tellisin temalt rajoonilehe koduloolalehele artikli Laiuse mustlastest. Kord hiljem nägin professor Aristet Tartu Ülikooli peahoones kella all. Ta tundis mu ära ja me ajasime juttu".

Paul Ariste valdas mustlaste keelt ja huvitus nende elulaadist. Mustlased ise olid ta ristitud "valgeks mustlaseks".

"Kord nägi Paul Ariste Jõgeva Rajooni Täitevkomitee hoonest väljumas noort tõmmat naist ja kõnetas teda mustlaste keeles. Selgus siiski, et daam ei olnud mustlanna," meenutab ajakirjanik Ardi Kivimets, kes saatis professor Aristet seits-

mekümnendate aastate lõpul ühel maikuu päeval, mil toimus traditsiooniline ajakirjanduspäeva konverents. Paul Ariste oli konverentsi külaliskes.

Mõnigi kord külastas Paul Ariste Jõgeval kooliõpetajate Siiri ja Eino Vesikise kodu, kuhu ta külalisteraamatusse on kirjutanud: "Jõgeva on olnud minu alati olnud kuidagi lähedane".

"Paul Ariste ja tema abikaasaga saime tuttavaks ka seetõttu, et teatud ajal elas Valgas mu vanemate korteris tema kasupoeg," ütles Eino Vesikis.

Paul Ariste elas Tartus Tähtvere linnosas. Talle meeldis Tähtvere pargis hommikuti teravisejooksu teha. "Kuhu sa nii jooksed," küsinud kord tead-

laselt kojamees. "Surma eest ära," vastanud Ariste.

Professor Paul Ariste soovis, et tema raamatukogu antakse üle Eesti Kirjandusmuuseumile. Selle soov täitis tema tütar Marju Ariste-Norvik.

"Tormalased võivad uhkust tunda, et meie vallast on pärit akadeemik Paul Ariste, kes on õpetanud eestlasi ja soome-ugrilasi oma keelt hoidma ja teinud soome-ugri keeled tuntuks ka välisriikides," lausus Torma vallavanem Riina Kull, kes kutsus Jõgevamaa eesti keele ja kirjanduse õpetajaid, kooliõpilasi ja teisi asjahuvilisi osalema Torma rahvamajas korraldataval Ariste-ainelisel konverentsil 2. veebruaril.

JAAN LUKAS

Sisukas päev Tallinnas

Oma viimase väljasõidu kooliga tegime 14. jaanuaril Tallinna.

Sel ajal, kui teised koolis usinalt ajalugu õppisid, olime meie aga Coca-Cola Plazas ja vaatasime filmi "Imelised" suurtes mugavates toolides, samal ajal söime popcorni. Keegi polegi öelnud, et elu peab aus olema! Film vaadatud, kondisime läbi tuulise linna Energia keskusesse, kus tõestati, et keefirist saab patareid teha. Nii et hakkame aga oma telefone keefiriga laadima!

Üldse on see Energia keskus üks põnev koht, vähemalt minu jaoks. Füüsika, mis paljude jaoks koolis on paras piinapink, oli seletatud lihtsalt ära ja seal-samas võisid sa ka selle tõestamiseks katse teha.

Grand Final oli kindlasti Jetti jäähall. Kui tavaliselt on selleks oodatud lõpuks mõni pool või

selver, siis seekord tõestas erand reeglit.

Jäähallile omaselt olid seal ikka ka mõned miinuskraadid, kuigi mina oleksin neid parema meelega siiski väljas näinud ja tundnud... Vahel tekib kahetsus, et elan maal, sest uisuta-

mine on üks meeletult tore tegevus. Kui ainult see pärastine jalavalu ei piinaks... Algus, nagu ikka, on vaevaline. Aga mida aeg edasi, seda julgemaks muutud. Kurvastuseks võisid nii mõnedki järgmisel päeval oma liikmetelt sinikaid leida,

sest jää oli libe ja maa tõmbas hirmsasti enda poole...

Ja kui meil viimaks avanes võimalus poodi minna, siis seal liikumine oli tõeliselt raske. Mitte voogav rahvamass ei takistanud meid, vaid väsinud jalad.

Pool koju sõiduteed vaatamise videost venekeelset filmi, aga aru ei saanud ma midagi. Kui see "põnev" film läbi sai, lõbustas meid raadio Elmar, mille bussijuht oli küllaltki valjuks keeranud. Ühesõnaga — magamine oli läbi ja hakkas Elmari fännamine. Tuttavatele lugudele laulsime kaasa ja mitтетuttavate lugude sõnu asendas la-la-la. Liigsest väsimusest muutus ka tuju elavamaks ja koju jõudes oli naeratus suul ja väsimus kontides, aga hea oli olla.

MADLEEN ORUMAA,
IX klassi õpilane